

Orzecznictwo SN i jego błędne interpretacje prawa upadłościowego jako przyczyna zmian w prawie

Prawo restrukturyzacyjne i zmiana prawa upadłościowego – ustawa z 15 maja 2015 r.

Wraz z początkiem 2016 r. w życie wejdzie ustawa – Prawo restrukturyzacyjne³. Rzeczoną akt normatywny nie tylko wprowadza do polskiego porządku prawnego cztery postępowania restrukturyzacyjne⁴, umożliwiające uratowanie przedsiębiorcy przed upadłością, lecz również porządkuje te przepisy regulujące postępowanie upadłościowe, których interpretacja, a w konsekwencji także stosowanie, w ostatnich latach budziły rozbieżności orzecznicze. Wspomniane wątpliwości wzięty się stąd, że Sąd Najwyższy wydał trzy uchwały dotyczące: legitymacji wierzyciela wyłącznie rzeczowego do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości⁵, zaliczenia czynszu najmu i dzierżawy nieruchomości obciążonej hipoteką pobranego po ogłoszeniu upadłości do sumy uzyskanej z likwidacji tej nieruchomości i przeznaczenia jej do podziału między wierzycieli uprawnionych do zaspokojenia z tej nieruchomości⁶ oraz nieobjęcia układem odsetek od wierzytelności układowych za czas po ogłoszeniu upadłości dłużnika⁷. Orzeczenia te stanęły w opozycji do dotychczasowej praktyki sądów upadłościowych i opinii większości doktryny w powyższym zakresie, a ze względu na wagę orzeczeń SN jedyną receptą na naprawienie szkód wyrządzonych błędnymi interpretacjami okazało się doprecyzowanie zapisów ustawy – tak aby nie zmieniając treści norm prawnych, uczynić ich brzmienie możliwym do prawidłowego odczytania.

LEGITYMACJA WIERZYCIELA RZECZOWEGO DO ZŁOŻENIA WNIOSKU O OGŁOSZENIE UPADŁOŚCI DŁUŻNIKA

Już w wypowiedziach przedstawicieli doktryny z okresu dwudziestolecia międzywojennego, pod rządami przepisów Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe⁸, wyrażano pogląd, że nie każdy wierzyciel posiada legitymację do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika – legitymacji tej odmawiano wyłącznie wierzycielom rzeczowym⁹. To trafne stanowisko uwzględniło istotę uprawnień wierzyciela rzeczowego, polegającą **wyłącznie na możliwości zrealizowania swoich praw w granicach określonych przedmiotem zabezpieczenia**. Charakter tych uprawnień wynika z treści przepisów regulujących poszczególne rodzaje rzeczowych zabezpieczeń wierzytelności, tj. z treści art. 65 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece¹⁰, art. 306 § 1 kodeksu cywilnego¹¹, art. 20 ustawy o zastawie rejestrowym

⁸ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe (t.j.: Dz. U. z 1991 r. nr 118, poz. 512 ze zm.), dalej: „pr.up”.

⁹ Por. M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*, Bielsko-Biała 1991, s. 37. Autor kategorycznie wskazał, iż nie może żądać ogłoszenia upadłości wierzyciel, gdy dłużnik nie odpowiada mu osobiście, lecz tylko pewnymi przedmiotami, bo wtedy można żądać zaspokojenia wyłącznie z oznaczonego przedmiotu, a nie z całego majątku. Wierzyciel rzeczowy nie jest bowiem narażony na szkodę wskutek tego, że się nie ogłasza upadłości, gdyż jego prawo do zaspokojenia z pewnego przedmiotu nie zostaje naruszone wskutek prowadzenia egzekucji przez innych wierzycieli z tego samego przedmiotu, a z innego majątku nie może być zaspokojony, co zachodzi także wtedy, gdy wierzytelność, przysługująca do innej osoby, jest hipotecznie zabezpieczona na majątku dłużnika.

¹⁰ Ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j.: Dz. U. z 2013 r. poz. 707), dalej: „u.k.w.h.”. Artykuł 65 ust. 1 u.k.w.h. stanowi, że w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności wynikającej z określonego stosunku prawnego można nieruchomości obciążyć prawem, na mocy którego wierzyciel może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości bez względu na to, czyją stała się własnością, i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości (hipoteka).

¹¹ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (t.j.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 ze zm.), dalej: „k.c.”. Artykuł 306 § 1 k.c.: w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności można rzecz ruchomą obciążyć prawem, na mocy którego wierzyciel będzie mógł dochodzić zaspokojenia z rzeczy bez względu na to, czyją stała się własnością, i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela rzeczy, wyjąwszy tych, którym z mocy ustawy przysługuje pierwszeństwo szczególne.

¹ Doradca restrukturyzacyjny w Zimmerman Filipiak Restrukturyzacja SA. Radca prawny w Zimmerman i Wspólnicy Sp.k.

² Doradca restrukturyzacyjny w Zimmerman Filipiak Restrukturyzacja SA. Radca prawny w Zimmerman i Wspólnicy Sp.k.

³ Ustawa z 15.05.2015 r. Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2015 r. poz. 978), dalej: „p.r.”.

⁴ Zgodnie z art. 2 p.r. będą to: postępowanie o zatwierdzenie układu, przyspieszone postępowanie układowe, postępowanie układowe oraz postępowanie sanacyjne.

⁵ Uchwała SN z 6.06.2014 r. (III CZP 23/14), OSNC 2015 nr 3, poz. 31, str. 36.

⁶ Uchwała SN z 14.05.2014 r. (III CZP 18/14), OSNC 2015 nr 2, poz. 18, str. 38.

⁷ Uchwała SN z 20.02.2013 r. (III CZP 96/12), OSNC 2013 nr 7-8, poz. 87, str. 45.

i rejestrze zastawów¹², art. 41 § 1 ustawy – Ordynacja podatkowa¹³ oraz art. 83 § 1 Kodeksu morskiego¹⁴.

W piśmiennictwie prezentowany jest jednolity pogląd, zgodnie z którym sens zabezpieczenia rzeczowego polega na tym, by w przypadku nieuzyskania zaspokojenia od dłużnika osobistego wierzyciel mógł uzyskać zaspokojenie od dłużnika rzeczowego – do wysokości ustanowionego zabezpieczenia¹⁵. Możliwość uzyskania zaspokojenia od takiego dłużnika nie wpływa jednak na istotę uprawnienia wierzyciela rzeczowego, polegającą wyłącznie na możliwości zrealizowania swoich praw w granicach określonych przedmiotem zabezpieczenia¹⁶. Wskutek ustanowienia zabezpieczenia rzeczowego na majątku osoby trzeciej wierzyciel uzyskuje więc wyłącznie uprawnienie do zaspokojenia z obciążonego składnika tego majątku w drodze egzekucji, którą dłużnik rzeczowy powinien znosić. Po stronie dłużnika rzeczowego nie powstaje więc żaden obowiązek świadczenia (*dare*); jest on jedynie zobowiązany biernie znosić (*pati*) zachowanie wierzyciela prowadzącego egzekucję z przedmiotu zabezpieczenia.

Mimo powyższych, oczywistych wydawałoby się zastrzeżeń, Sąd Najwyższy w uchwale z 6.06.2014 r. przyjął, iż wierzyciel hipoteczny niebędący wierzycielem osobistym dłużnika jest uprawniony do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie jego upadłości. Uzasadniając zajęte stanowisko, Sąd Najwyższy zauważył, że w art. 20 ust. 1 p.u.n. nie przewidziano żadnych ograniczeń co do kręgu wierzycieli, którzy są uprawnieni do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika, skoro ustawodawca *expressis verbis*

wskazał, że wniosek ten może zgłosić dłużnik lub każdy z jego wierzycieli¹⁷. Ponadto Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na brzmienie art. 189 p.u.n., w myśl którego wierzycielem jest każdy uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości, choćby wierzytelność nie wymagała zgłoszenia, a do tej grupy zalicza się także wierzyciel hipoteczny niebędący wierzycielem osobistym, który w postępowaniu upadłościowym zyskuje prawo do zaspokojenia z sumy uzyskanej z likwidacji przedmiotu obciążonego hipoteką (art. 336 w zw. z art. 340 ust. 1 i art. 345 p.u.n.). Ponadto Sąd Najwyższy wykorzystał argument, że dłużnik rzeczowy jest zobowiązany do czynnego spełnienia świadczenia, a jedynie jego odpowiedzialność podlega ograniczeniu do obciążonego składnika majątku.

Pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w przytoczonej uchwale nie znajduje uzasadnienia w świetle przepisów p.u.n. Wszak ustawa ta w żadnym ze swoich przepisów nie rozszerza zakresu ograniczonych praw rzeczowych, a więc nie modyfikuje podstaw materialnoprawnych wyrażonych w art. 65 u.k.w.h., 306 § 1 k.c. czy też art. 20 u.r.z. Prawo upadłościowe i naprawcze również w żaden sposób nie ogranicza praw z tytułu hipoteki i innych rzeczowych zabezpieczeń wierzytelności, które mogą być realizowane w drodze przymusu państwowego zarówno w razie ogłoszenia upadłości podmiotu, który zabezpieczenie to ustanowił na swoim majątku, jak i w sytuacji, gdy właściciel pozostaje podmiotem wypłacalnym. W związku z powyższym **w żadnym wypadku uprawnionemu z tytułu ograniczonego prawa rzeczowego nie można przyznawać więcej praw, niż wynika to z treści stosunku, jaki łączy go z każdorazowym właścicielem przedmiotu zabezpieczenia.** Przeciwno ujmowaniu obowiązku właściciela obciążonej nieruchomości jako powinności świadczenia oznaczonej sumy pieniężnej przemawia także zaliczenie przez ustawodawcę hipoteki i zastawu do ograniczonych praw rzeczowych (art. 244 § 1 k.c.)¹⁸.

¹² Ustawa z 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (t.j.: Dz. U. z 2009 r. nr 67, poz. 569 ze zm.), dalej: „u.z.r.” Zgodnie z art. 20 rzeczonej ustawy wierzytelność zabezpieczona zastawem rejestrowym podlega zaspokojeniu z przedmiotu tego zastawu z pierwszeństwem przed innymi wierzytelnościami, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

¹³ Ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j.: Dz. U. z 2015 r. poz. 613), dalej: „o.p.”. Artykuł 41 § 1 o.p. stanowi, że Skarbowi Państwa i jednostkom samorządu terytorialnego z tytułu zobowiązań podatkowych powstałych w sposób przewidziany w art. 21 § 1 pkt 2, a także z tytułu zaległości podatkowych stanowiących ich dochód oraz odsetek za zwłokę od tych zaległości przysługuje zastaw skarbowy na wszystkich będących własnością podatnika oraz stanowiących współwłasność łączną podatnika i jego małżonka rzeczach ruchomych oraz zbywalnych prawach majątkowych, jeżeli wartość poszczególnych rzeczy lub praw wynosi w dniu ustanowienia zastawu co najmniej 12 400 zł, z zastrzeżeniem § 2, w myśl którego zastawem skarbowym nie mogą być obciążone rzeczy lub prawa majątkowe niepodlegające egzekucji oraz mogące być przedmiotem hipoteki. Z kolei art. 42 § 5 pkt 3 o.p. jasno wskazuje, iż z przedmiotu zastawu skarbowego prowadzona jest egzekucja.

¹⁴ Ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (t.j.: Dz. U. z 2013 r. poz. 758), dalej: „k.m.”. Z art. 83 § 1 k.m. wynika, iż wierzytelność zabezpieczona hipoteką morską podlega zaspokojeniu z przedmiotu tej hipoteki z pierwszeństwem przed innymi wierzytelnościami, z wyjątkiem wierzytelności uprzywilejowanych, wskazanych w przepisach k.m.

¹⁵ Por. w odniesieniu do uprawnień wierzyciela hipotecznego wyrok SN z 25.08.2004 r. (IV CK 606/03), „Legalis” nr 78354. Zob. również: B. Swaczyna, [w:] *Księgi wieczyste i hipoteka. Komentarz. Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Postępowanie wieczystoksięgowe*, J. Pisuliński (red.), Warszawa 2014, s. 588; I. Heropolitańska, *Prawne zabezpieczenie zapłaty wierzytelności*, Warszawa 2014, s. 587.

¹⁶ E. Przyborowski, [w:] *Księgi wieczyste i hipoteka. Komentarz. Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Postępowanie wieczystoksięgowe*, J. Pisuliński (red.), Warszawa 2014, s. 701-702.

¹⁷ Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż zastosowana przez Sąd Najwyższy argumentacja *lege non distinguente* nie jest trafna. Artykuł 4 § 1 prawa upadłościowego z 1934 r. również nie zawierał żadnych ograniczeń co do kręgu wierzycieli, którzy mogli złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika, a mimo to wierzycielom rzeczowym odmawiano legitymacji do dokonania powyższej czynności, por. M. Allerhand, *Prawo...*, s. 37.

¹⁸ Prawa te z reguły wiążą się z biernymi obowiązkami osób trzecich, polegającymi na zaniechaniu ingerencji w sferę uprawnień podmiotu prawa rzeczowego. Ukształtowanie treści ograniczonego prawa rzeczowego jako prawa do żądania spełnienia świadczenia wymagałoby zatem wyraźnego rozstrzygnięcia ustawodawcy. Na niekorzyść koncepcji przyznającej właścicielowi nieruchomości obciążonej hipoteką status dłużnika rzeczowego przemawia więc również akcesoryjny charakter hipoteki i zastawu. Jak słusznie zauważyła I. Heropolitańska, akcesoryjność hipoteki sprowadza się do spełniania przez to prawo funkcji polegającej na zabezpieczeniu wierzytelności (zob. I. Heropolitańska, [w:] *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece oraz przepisy związane. Komentarz*, Warszawa 2013, komentarz do art. 65, s. 122-124. Zob. również I. Heropolitańska, *Prawne zabezpieczenie zapłaty wierzytelności*, Warszawa 2014, s. 589-590; B. Swaczyna, [w:] *Księgi wieczyste i hipoteka. Komentarz. Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Postępowanie wieczystoksięgowe*, J. Pisuliński (red.), Warszawa 2014, s. 588). Przyjęcie, że istnieje dług rzeczowy prowadzi w istocie do uznania istnienia odpowiadającej temu długowi wierzytelności rzeczowej. Żaden zaś z przepisów u.k.w.h., a także

Ustawodawca stan niewypłacalności powiązał z niewykonywaniem wymagalnych zobowiązań pieniężnych (przy spełnieniu przesłanki mnogości) albo z zaistnieniem stanu tzw. „przewyżki”, tj. sytuacji, kiedy wartość zobowiązań dłużnika przewyższa wartość jego majątku. W przypadku dłużnika, który jest wyłącznie dłużnikiem rzeczowym, z uwagi na charakter jego obowiązku, nie można zaś w ogóle mówić o niewykonywaniu wymagalnych zobowiązań pieniężnych. Przy interpretacji przepisów dotyczących statusu wierzyciela rzeczowego należy mieć bowiem na uwadze dyrektywę, obowiązującą zarówno na gruncie obecnie, jak i poprzednio obowiązujących przepisów, zgodnie z którą wierzyciel wyłącznie rzeczowy nie jest uprawniony do prowadzenia egzekucji uniwersalnej ani uczestniczenia w niej. Jest on bowiem uprawniony wyłącznie do zaspokojenia z ceny uzyskanej z likwidacji ściśle określonych przedmiotów, w związku z czym należy mu odmówić prawa dochodzenia zaspokojenia z całego majątku właściciela przedmiotu zabezpieczenia. Na gruncie przepisów p.u.n. rozwiązanie takie zostało wyraźnie zaakcentowane poprzez ustanowienie tzw. prawa odrębności oraz odmówienie wierzycielowi wyłącznie rzeczowemu jakiegokolwiek możliwości zaspokojenia z ogólnych funduszy masy upadłości (o ile nie jest jednocześnie wierzycielem osobistym). Rozwiązanie przyjęte przez ustawodawcę należy uznać za w pełni zasadne.

Gdyby bowiem przyznać rację Sądowi Najwyższemu co do tego, że na dłużniku rzeczowym spoczywa obowiązek zapłaty określonej sumy pieniężnej, z zastrzeżeniem ograniczenia jego odpowiedzialności do przedmiotu zabezpieczenia, to wówczas należałoby przyjąć, że wierzyciel posiada w stosunku do właściciela tego przedmiotu (niebędącego jednocześnie dłużnikiem osobistym) wierzytelność pieniężną, a więc prawo, które może być umorzone, np. w drodze jednostronnego potrącenia. Tymczasem możliwość potrącenia wierzytelności właściciela nieruchomości z prawem wynikającym z hipoteki została wprost wykluczona w orzecznictwie¹⁹.

Postępowanie upadłościowe służy bowiem wspólnemu dochodzeniu wierzytelności przez wierzycieli. Stosownie do art. 1 ust. 1 pkt 1 p.u.n., ustawa ta reguluje zasady wspólnego dochodzenia roszczeń wierzycieli od

przepisów regulujących zastaw zwykły oraz zastaw rejestrowy nie stanowi, że wierzyciel rzeczowy jest uprawniony do żądania zapłaty od dłużnika odpowiadającego wyłącznie rzeczowo. Z istoty zabezpieczenia rzeczowego wynika bowiem, że jedynie zabezpiecza ono już istniejącą wierzytelność, a nie kreuje nowej. Wierzytelność powstaje bowiem na podstawie stosunku zobowiązaniowego łączącego wierzyciela z dłużnikiem osobistym. Natomiast stosunek, jaki powstaje pomiędzy wierzycielem a każdorazowym właścicielem przedmiotu zabezpieczenia, ma wyłącznie charakter akcesoryjny względem pierwotnej wierzytelności.

¹⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 13.07.2012 r. (I ACa 326/12), „Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej”, nr 2-3/2012, s. 9-14.

niewypłacalnych dłużników będących przedsiębiorcami. W świetle tego przepisu należy stwierdzić, że postępowanie upadłościowe zostało przewidziane jako droga wspólnego dochodzenia roszczeń przeciwko niewypłacalnemu dłużnikowi przez wielu wierzycieli. Mając na uwadze, że niejednokrotnie nieruchomości stanowią główny (albo najbardziej wartościowy składnik) majątku przedsiębiorców, nie trudno wyobrazić sobie sytuację, gdy poza nieruchomością o znacznej wartości przedsiębiorca nie posiada żadnego istotnego majątku, a jego wyłączne dochody są związane np. z wynajmem należących do niego lokali. Wówczas cel postępowania upadłościowego wskazany przez ustawodawcę wprost w powołanym przepisie odgrywa kluczową rolę przy ocenie, czy danemu wierzycielowi rzeczowemu powinna być w ogóle przyznana legitymacja czynna do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości właściciela obciążonej nieruchomości. Jeżeli wierzyciel hipoteczny jest zabezpieczony na nieruchomości stanowiącej jedyny składnik majątku przedsiębiorcy (aktualnego właściciela nieruchomości), to nawet w sytuacji, w której przedsiębiorca ten posiada więcej wierzycieli (niezabezpieczonych hipotecznie), a wartość wierzytelności zabezpieczonej na nieruchomości jest równa wartości nieruchomości lub od niej wyższa, to jedynym wierzycielem zaspokojonym w ramach postępowania upadłościowego byłby wierzyciel hipoteczny. Przyznanie wówczas takiemu podmiotowi uprawnienia do wszczęcia egzekucji uniwersalnej byłoby sprzeczne z celem postępowania upadłościowego skonstruowanego jako droga prowadząca do wspólnego zaspokojenia wierzytelności przez wielu wierzycieli.

Ponadto, warto również zwrócić uwagę, iż postępowanie upadłościowe ma na celu przyznanie wierzycielom tych samych praw w toku zbiorowej egzekucji należności – z wyłączeniem różnic wynikających z zaspokajania wierzytelności w kategoriach – oraz proporcjonalne i możliwie pełne zaspokojenie ich wierzytelności (art. 2 p.u.n.). W toku postępowania upadłościowego wierzycielami są więc podmioty, które mają takie same (równe) prawa z uwzględnieniem różnic wynikających z podziału na kategorie. Jednakże nawet podział na kategorie nie narusza zasady równomiernego zaspokojenia roszczeń w obrębie poszczególnych grup (analogicznie w upadłości układowej). I to właśnie w interesie tych wierzycieli (art. 1 ust. 1 pkt 1 p.u.n.) prowadzone jest postępowanie upadłościowe. Nie posiadają z kolei tych praw (co wynika z zasady maksymalnego i równomiernego zaspokojenia) podmioty niebędące wierzycielami osobistymi upadłego, a dysponujące zabezpieczeniem na poszczególnych składnikach masy upadłości. Oczywiście, przedmiot zabezpieczenia, z uwagi na zasadę podporządkowania

wszelkich stosunków prawnych i faktycznych regulacjom p.u.n., wchodzi do masy upadłości. Jednakże taki podmiot przez sam fakt ogłoszenia upadłości likwidacyjnej nie nabywa żadnych szczególnych praw, zwłaszcza roszczenia o zapłatę, lecz pozostaje uprawnionym do zaspokojenia wyłącznie z przedmiotu zabezpieczenia – jedynie z tą różnicą, że organem dokonującym sprzedaży egzekucyjnej jest syndyk masy upadłości, a nie komornik. Dla tej grupy podmiotów sporządza się odrębny plan podziału, który nie wykazuje żadnego związku z procedurą wspólnego dochodzenia roszczeń przez wierzycieli od niewypłacalnych dłużników.

Szczególny status podmiotu uprawnionego z tytułu posiadanego na majątku upadłego zabezpieczenia rzeczowego jest również wyraźnie widoczny w opcji układowej. Postępowanie układowe może bowiem zostać skutecznie wszczęte i przeprowadzone przy całkowitym zignorowaniu pozycji wierzyciela rzeczowego, a to z tej przyczyny, że nie przysługuje mu żadne prawo pieniężne (osobiste), które z mocy ustawy mogłoby podlegać restrukturyzacji (nowacji) w drodze układu. Wierzyciele (a nie podmioty uprawnione wyłącznie z tytułu hipoteki) mogą więc skutecznie zawrzeć układ, który następnie wykona upadły, zaś uprawniony z hipoteki nie będzie miał na ten proces najmniejszego wpływu – upadły co najwyżej w czasie wykonywania układu będzie znosił egzekucję syngularną z przedmiotu zabezpieczenia.

Pogląd Sądu Najwyższego zawarty w uchwale z 6.06.2014 r. wraz z wejściem w życie Prawa restrukturyzacyjnego straci aktualność, zaś sądy upadłościowe będą mogły powrócić do sprawdzonej praktyki, polegającej na oddalaniu wniosków o ogłoszenie upadłości w przypadkach, gdy te zostały złożone przez wierzycieli wyłącznie rzeczowych danego dłużnika. Artykuł 20 ust. 1 p.u.n.²⁰ uzyska następujące brzmienie: „wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić dłużnik lub każdy z jego wierzycieli osobistych”. Przyczyną wyraźnego wyłączenia legitymacji wierzyciela rzeczowego do zainicjowania postępowania o ogłoszenie upadłości dłużnika jest okoliczność, iż wierzyciel ten nie może domagać się od dłużnika spełnienia świadczenia, na co *expressis verbis* zwrócono uwagę w uzasadnieniu projektu ustawy Prawo restrukturyzacyjne²¹. Ustawodawca zatem uporządkował problematykę legitymacji wierzyciela do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, rozwiewając ostatecznie wszelkie wątpliwości z nią związane, wynikające z treści uchwały Sądu Najwyższego z 6.06.2014 r.

²⁰ Ustawą Prawo restrukturyzacyjne zmieniony zostanie tytuł ustawy „Prawo upadłościowe i naprawcze” na „Prawo upadłościowe”.

²¹ Zob. *Uzasadnienie projektu ustawy Prawo restrukturyzacyjne, druk Sejmu VII kadencji nr 2824, s. 67.*

Doprecyzowania tego nie należy jednak utożsamiać ze zmianą stanu prawnego, polegającą na odebraniu wierzycielom wyłącznie rzeczowym uprawnienia do zainicjowania procedury upadłościowej wobec ich niewypłacalnych dłużników. Do wniosku takiego skłania już wykładnia historyczna. Artykuł 4 § 1 pr.up. stanowił, że ogłoszenia upadłości może żądać dłużnik, jak również każdy z jego wierzycieli. Jego odpowiednik, tj. art. 20 ust. 1 p.u.n., brzmienie ma niemal identyczne²². Z kolei przedstawione powyżej argumenty natury funkcjonalnej, a także odwołanie się do istoty odpowiedzialności rzeczowej, nie pozwalają odejść od wykładni historycznej przepisów prawa upadłościowego regulujących uprawnienia wierzycieli do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika. Ustawodawca, zaznaczając wyraźnie, że to wierzyciel osobisty może złożyć ten wniosek, okazał się po prostu pragmatyczny.

Wierzyciele wyłącznie rzeczowi w ogóle nie będą uczestnikami postępowania restrukturyzacyjnego. *Ratio legis* takiego unormowania wynika z faktu, że w postępowaniu tym nie przewiduje się likwidacji majątku dłużnika, co wyklucza ryzyko naruszenia praw wierzycieli wynikających z zabezpieczenia rzeczowego na majątku dłużnika²³. Generalnie przy analizie sytuacji wierzycieli w prawie restrukturyzacyjnym wzmianki wymagają dwa przepisy: art. 65 ust. 1 pkt 2 oraz 3 p.r. i art. 283 ust. 2 p.r. Pierwszy z przepisów określa krąg uczestników postępowania restrukturyzacyjnego, zaliczając doń wierzyciela osobistego dłużnika, któremu przysługuje wierzytelność bezsporna (ust. 2), oraz wierzyciela osobistego, któremu przysługuje wierzytelność sporna i który uprawdopodobnił swoją wierzytelność oraz został dopuszczony do udziału w sprawie przez sędziego-komisarza (ust. 3). Z kolei drugi ze wskazanych przepisów traktuje bezpośrednio o legitymacji wierzyciela do złożenia wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego²⁴, stanowiąc *expressis verbis*, iż wniosek ten (ale wyłącznie w stosunku do niewypłacalnej osoby prawnej) może zgłosić wierzyciel osobisty.

²² Wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić dłużnik lub każdy z jego wierzycieli.

²³ Zob. *Uzasadnienie...*, s. 30.

²⁴ Postępowanie sanacyjne ma być postępowaniem restrukturyzacyjnym, w toku którego podejmowane będą czynności prawne i faktyczne, zmierzające do poprawy sytuacji ekonomicznej dłużnika i mające na celu przywrócenie mu zdolności do wykonywania zobowiązań, przy jednoczesnej ochronie przed egzekucją. Postępowanie to poprzez możliwość zastosowania wyjątkowych instrumentów prawnych (możliwość odstąpienia od niekorzystnych dla dłużnika umów, możliwość dostosowania poziomu zatrudnienia do potrzeb z wykorzystaniem uprawnień przysługujących dotychczas wyłącznie syndykowi oraz możliwość sprzedaży zbędnych składników majątkowych ze skutkiem sprzedaży egzekucyjnej) w założeniu ma umożliwić istotną poprawę sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa dłużnika na tyle, że będzie możliwe wykonanie zaproponowanego układu lub możliwe będzie zaproponowanie wierzycielom bardziej korzystnych propozycji układowych, por. *Uzasadnienie...*, s. 54.

UKŁAD A ODSETKI OD WIERZYTELNOŚCI NIM OBJĘTYCH

Innym orzeczeniem Sądu Najwyższego, które wywołało perturbacje w praktyce orzeczniczej sądów upadłościowych, była uchwała z 20.02.2013 r. wydana w sprawie oznaczonej sygnaturą III CZP 96/12²⁵. W jej uzasadnieniu Sąd Najwyższy postawił tezę, zgodnie z którą zawarcie układu nie pozbawia wierzyciela roszczenia o zapłatę pozostających poza układem odsetek za opóźnienie w zapłacie wierzytelności objętej układem za okres po ogłoszeniu upadłości²⁶. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały podniósł, że zniesienie lub ograniczenie biegu czy też obowiązku zapłaty odsetek może nastąpić wyłącznie w drodze ustawy, a *de lege lata* nie ma przepisu wyłączającego możliwość domagania się odsetek za opóźnienie za okres po ogłoszeniu upadłości (nie są nimi w szczególności art. 247 ust. 2, art. 92 ani art. 87 p.u.n.). Takiego wyłączenia, zdaniem Sądu Najwyższego, nie można też wywodzić z intencji ustawodawcy, które należy odczytywać tylko na podstawie tekstu stanowionego prawa – intencją ustawodawcy było jedynie wyeliminowanie z układu odsetek za okres po ogłoszeniu upadłości wyłącznie w celu uproszczenia rozliczeń.

Pogląd powyższy należy uznać za kontrowersyjny i szkodliwy, gdyż w zasadzie przekreśla możliwość wykonania większości zawartych układów. Pogląd ten nie znajduje przede wszystkim uzasadnienia jurydycznego. Jeżeli bowiem z chwilą ogłoszenia upadłości układowej upadły nie może spełniać świadczeń wynikających z wierzytelności, które z mocy prawa objęte są układem (art. 87 p.u.n.), a następnie w wyniku zatwierdzenia układu następuje restrukturyzacja tych wierzytelności, to niezasadne wydaje się pobieranie odsetek za okres ustawowego moratorium na wykonywanie zobowiązań układowych²⁷. Jak trafnie podkreślił R. Adamus, układ ma moc określenia na nowo terminu i sposobu wykonania zobowiązań układowych na rzecz wierzycieli przy zachowaniu zasady równego ich traktowania; zatwierdzony układ w sferze materialnoprawnej wywołuje bowiem skutki zbliżone do instytucji odnowienia długu²⁸. Oznacza to, że skutkiem zatwierdzenia układu jest restrukturyzacja objętych nim wierzytelności, w tym roszczeń odsetkowych jako roszczeń akcesoryjnych wobec tych wierzytelności. W doktrynie trafnie podnosi się

przy tym, iż umorzenie dotychczasowego zobowiązania oznacza, że ustaje odpowiedzialność dłużnika za nieterminowe jego wykonanie²⁹.

Stanowisko Sądu Najwyższego w przytoczonej uchwale pozostaje w oczywistej kontrze do istoty układu jako szczególnego rodzaju porozumienia pomiędzy wierzycielami, zawartego przy udziale i pod kontrolą sądu upadłościowego. Układ w określony sposób przekształca dotychczasowe zobowiązania upadłego, a jeżeli pojawią się jakiegokolwiek odsetki, to dopiero na skutek niezrealizowanego układu w wyznaczonych w nim terminach. Odsetki powstaną więc w wyniku opóźnionego wykonania przekształconego zobowiązania, które zastąpiło (odnowiło) zobowiązanie istniejące przed zatwierdzeniem układu³⁰. Jedynie ewentualne niewykonywanie układu i późniejsze jego uchylenie przez sąd upadłościowy może stanowić tytuł do naliczania odsetek od wierzytelności w jej pierwotnej wysokości, co wynika z art. 305 ust. 1 p.u.n.

Komentowana w tym miejscu uchwała Sądu Najwyższego usankcjonowała więc stan, w którym upadły wprawdzie może zrestrukturyzować dług główny, ale już nie odsetki, gdyż te – w świetle analizowanego tu stanowiska – winny zostać uregulowane w pełnej wysokości za czas od dnia ogłoszenia upadłości do dnia prawomocnego zatwierdzenia układu, a więc za okres, na którego długość upadły w zasadzie nie ma wpływu³¹. Ponadto wspomniana uchwała wprowadziła nieuzasadnioną dychotomię, a mianowicie, że odsetki od tych samych wierzytelności, tyle że powstałe przed ogłoszeniem upadłości, podlegają restrukturyzacji na zasadach określonych w układzie (np. mogą być umorzone w całości lub umorzone w określonej procentowo wysokości), zaś narosłe po tej dacie mają być płatne w pełnej wysokości. Stanowisko Sądu Najwyższego nie ma więc ekonomicznego i jurydycznego uzasadnienia, a przy tym – na co słusznie zwrócił uwagę R. Adamus – może zmniejszyć atrakcyjność postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu. Istnieje bowiem ryzyko, że w propozycjach układowych upadli będą dążyć do jak największych redukcji wierzytelności po to tylko, by uwzględnić ciężar zapłaty odsetek³². W takiej sytuacji wierzyciele mogą w ogóle stracić zainteresowanie zawarciem układu, zaś sądy upadłościowe

²⁵ „OSNC” 2013, nr 7-8, poz. 87, str. 45.

²⁶ Stanowisko Sądu Najwyższego spotkało się z krytyką w doktrynie, por. w szczególności R. Adamus, *Glosa do uchwały SN z dnia 20 lutego 2013 r., III CZP 96/12*, „Radca Prawny” 2013, nr 139/140, dodatek naukowy s. 6; P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2014, komentarz do art. 272, nb. 8-9, „Legalis”; A. Witosz, A.J. Witosz, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2014, komentarz do art. 272, nb. 9, LEX.

²⁷ Por. R. Adamus, *Glosa...*, s. 6.

²⁸ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 10.12.1999 r. (I ACa 906/99), OSA 2000, nr 10, poz. 40.

²⁹ Por. M. Pyziak-Szafnicka, [w:] *System prawa prywatnego. Prawo zobowiązań – część ogólna* (red. A. Olejniczak), Warszawa 2009, s. 1188. Dłużnik zobowiązany jest jednak do zapłaty odsetek za okres do chwili odnowienia, przy czym należy zaznaczyć, iż na gruncie stosunków prawnych regulowanych wyłącznie przepisami k.c. do chwili odnowienia dłużnik nie ma ustawowego zaspokajania wierzytelności będącej przedmiotem nowacji – w przeciwieństwie do układu zawieranego w postępowaniu upadłościowym.

³⁰ Wszak dokonanie odnowienia (nowacji) powoduje wygaśnięcie dotychczas istniejącego zobowiązania, nawet przedawnionego, w miejsce którego powstaje nowe, por. K. Zagrobelny, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2014, komentarz do art. 506, nb. 1, „Legalis”.

³¹ Por. R. Adamus, *Glosa...*, s. 7.

³² Por. R. Adamus, *Glosa...*, s. 7.

w wielu przypadkach powinny odmawiać zatwierdzenia układu, jeśli tylko dojdą do wniosku, że przedsiębiorstwo upadłego nie wypracuje zysku pozwalającego na pokrywanie nie tylko rat układowych, ale i odsetek za czas po ogłoszeniu upadłości. Można zatem postawić tezę, że Sąd Najwyższy w uchwale wydanej w sprawie III CZP 96/12 podważył sens zawierania układu w ogóle. Zresztą, praktyka oddalania wniosków o ogłoszenie upadłości z możliwością zawarcia układu, spowodowana ww. uchwałą, pojawiła się już w działalności orzeczniczej niektórych sądów rejonowych na etapie rozpoznawania wniosków o ogłoszenie upadłości w tej opcji³³.

Po 20 lutego 2013 r. przedstawiciele doktryny, niezależnie od oceny stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w ww. uchwale, zgłaszali postulat *de lege ferenda* dotyczący jak najszybszego uregulowania problemu odsetek naliczanych za okres po ogłoszeniu upadłości układowej w ustawie³⁴. Problem ten dostrzegł ustawodawca. Artykuł 150 ust. 1 pkt 2 p.r., który będzie odpowiednikiem obowiązującego *de lege lata* art. 270 p.u.n., wśród wierzytelności objętych układem wymienia odsetki za okres od dnia otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego. Interwencja ustawodawcy – podobnie jak w przypadku sprecyzowania kwestii dotyczącej legitymacji wierzyciela do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika – ostatecznie zakończy spory dotyczące zakresu przedmiotowego układu w odniesieniu do odsetek od wierzytelności układowych biegnących za okres po ogłoszeniu upadłości. Trudno jednak przyjąć, że wejście w życie art. 150 ust. 1 pkt 2 p.r. wykreuje nowy stan prawny, będzie to raczej wyraz racjonalnego działania ustawodawcy, polegającego na potwierdzeniu, że wykładnia przepisów o układzie stosowana powszechnie przez sądy upadłościowe przed datą podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały III CZP 96/12 była prawidłowa, a zatem warto ją stosować także po 1 stycznia 2016 r., gdy w życie wejdzie prawo restrukturyzacyjne.

CZYN SZ NAJMU I DZIERŻAWY NIERUCHOMOŚCI A UPADŁOŚĆ LIKWIDACYJNA JEJ WŁAŚCICIELA

Trzecim orzeczeniem Sądu Najwyższego, które wywołało szereg trudności w stosowaniu przepisów p.u.n., była uchwała z 14.05.2014 r. wydana w sprawie rozpoznanej pod sygn. III CZP 18/14³⁵. Zgodnie z zawartą w niej tezą czynsz najmu i dzierżawy nieruchomości ob-

ciążonej hipoteką pobrany po ogłoszeniu upadłości zalicza się do sumy uzyskanej z likwidacji tej nieruchomości (art. 336 ust. 1 i art. 345 ust. 1 p.u.n.), z której podlegają zaspokojeniu wierzytelności zabezpieczone hipoteką. Uzasadniając powyższe stanowisko, Sąd Najwyższy wskazał, że art. 88 u.k.w.h., stosowany w drodze analogii w postępowaniu upadłościowym, począwszy od chwili ogłoszenia upadłości – jako przepis ustawy stanowiący inaczej w rozumieniu art. 335 ust. 1 p.u.n. – umożliwia wyłączenie z ogólnych funduszy masy czynszu najmu i dzierżawy nieruchomości obciążonej hipoteką i dokonanie podziału tego czynszu jako sumy uzyskanej z likwidacji nieruchomości obciążonej w ten sposób (art. 336 p.u.n.). Teza ta spotkała się z uzasadnioną krytyką w doktrynie³⁶.

Analizowaną w tym miejscu uchwałą – można to podnieść z pełną świadomością – uznać należy za najbardziej szkodliwą z punktu widzenia stosowania przepisów postępowania upadłościowego ze wszystkich uchwał będących przedmiotem analizy w publikowanym artykule. Próba dostosowania się do niej w praktyce może skutkować przeobrażeniem postępowania upadłościowego, nie bez powodu określanego alternatywnie jako egzekucja uniwersalna, w postępowanie będące *de facto* egzekucją prowadzoną wyłącznie na rzecz wierzycieli zabezpieczonych rzeczowo na majątku upadłego, zaś w sytuacjach skrajnych może skutkować nawet masowym umarzeniem postępowań upadłościowych na podstawie określonej w art. 361 pkt 1 p.u.n.³⁷.

Zaznaczyć należy, iż uchwała Sądu Najwyższego z 14.05.2014 r. narusza naczelną zasadę postępowania upadłościowego – zasadę optymalizacji, zadekretowaną w art. 2 p.u.n. Zgodnie ze wskazanym przepisem postępowanie upadłościowe należy prowadzić tak, aby **roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu**, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą – dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane. Z tak sformułowanego przepisu wynika, że podstawowym celem postępowania upadłościowego jest zaspokojenie wierzycieli³⁸. Chodzi tu jednak o dążenie do równomierne-

³³ Zob. np. postanowienie Sądu Rejonowego w Koszalinie z 29.08.2014 r. (VII GU 49/14), niepubl.

³⁴ Zob. P. Grzegorzczak, *Odsetki za opóźnienie w zapłacie wierzytelności objętych układem za okres po ogłoszeniu upadłości*, Monitor Prawniczy 2013, nr 23, s. 1270; W. Danielak, B. Sierakowski, *Odsetki w postępowaniu upadłościowym*, Monitor Prawa Bankowego 2014, nr 10, s. 114; R. Adamus, *Glosa...*, s. 7.

³⁵ OSNC 2015 nr 2, poz. 18, str. 38.

³⁶ Por. P. Zimmerman, *Glosa do uchwały SN z 14 maja 2014 r., III CZP 18/14*, „Monitor Prawa Bankowego” 2014, nr 11, s. 46 i n.

³⁷ Zgodnie z tym przepisem sąd umorzy postępowanie [upadłościowe], jeżeli majątek pozostały po wyłączeniu z niego przedmiotów majątkowych dłużnika obciążonych hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym lub hipoteką morską nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania.

³⁸ Por. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2013, komentarz do art. 2, Nb. 1, Legalis. Ponadto w uzasadnieniu projektu p.u.n. wskazano wprost, iż „zaspokojenie wierzycieli jest niewątpliwie podstawowym celem prawa upadłościowego. Z istoty niewypłacalności wprawdzie wynika, że wierzyciele nie mogą być zaspokojeni w całości, prawo upadłościowe jednak powinno stwarzać sprzyjające warunki, by w postępowaniu upadłościowym wierzyciele byli zaspokojeni w jak najwyższym stopniu” (por. *Uzasadnienie projektu ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze, druk sejmowy nr 809, Sejm IV kadencji*, s. 5).

go i proporcjonalnego zaspokojenia ogółu wierzycieli w ramach wyznaczonych kategorii, nie zaś o dążenie do realizacji interesów partykularnych – interes ogółu wierzycieli ma w tym przypadku charakter nadrzędny³⁹. W doktrynie wskazuje się ponadto, iż art. 2 p.u.n. nadaje zasadzie optymalizacji charakter dyrektywalny⁴⁰, co oznacza konieczność jej uwzględniania w procesie wykładni wszystkich przepisów p.u.n.⁴¹, a co za tym idzie, zasada ta musi być uwzględniana w procesie stosowania prawa upadłościowego.

Zasada optymalizacji wymaga dążenia do zapewnienia szerokiej ochrony wszystkim wierzycielom upadłego dłużnika, nie wykluczając jednak dopuszczalności przyznania szczególnej ochrony tym wierzycielom zaspokojanym w toku postępowania upadłościowego, które przed ogłoszeniem upadłości dłużnika zostały zabezpieczone rzeczowo, np. poprzez ustanowienie na majątku dłużnika hipoteki. *De lege lata* w prawie upadłościowym przejawem szczególnej ochrony określonej kategorii wierzycieli jest przyznane wierzycielom rzeczowym tzw. **prawo odrębności**, wyrażone przede wszystkim w art. 336 p.u.n. Polega ono na tym, że sumy uzyskane z likwidacji rzeczy, wierzycielności i praw obciążonych hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym i hipoteką morską przeznaczają się na zaspokojenie wierzycieli, których wierzycielności były zabezpieczone na tych rzeczach lub prawach. Dopiero kwoty pozostałe po zaspokojeniu tych wierzycielności wchodzi do funduszy masy upadłości⁴². **Prawo odrębności wierzyciela jest realizowane w drodze likwidacji obciążonego przedmiotu, a następnie dokonywanego przez syndyka podziału funduszy uzyskanych w powyższy sposób**⁴³. Likwidacja ta odbywa się wyłącznie na zasadach określonych przepisami p.u.n.⁴⁴. Nie ma zatem racji Sąd Naj-

wyższy, twierdząc, że art. 88 u.k.w.h. jest przepisem szczególnym do art. 335 p.u.n.

W doktrynie nie budzi wątpliwości pogląd, że **czynsz najmu lub dzierżawy ma zasilać masę upadłości**⁴⁵, a więc ma stanowić bieżące źródło jej dochodów. Powinien on być przeznaczany zarówno na koszty postępowania, jak i na realizację uprawnień ogółu wierzycieli, nie powinien być natomiast przeznaczany wyłącznie na realizację interesu podmiotów zabezpieczonych rzeczowo na majątku tworzącym masę upadłości. Pogląd Sądu Najwyższego zawarty w analizowanej w tym miejscu uchwale nie uwzględnia konieczności proporcjonalnego zaspokojenia kosztów postępowania niezbędnych do poniesienia, aby przychód z czynszu lub dzierżawy był możliwy do uzyskania. Próba jego wdrożenia w praktyce realnie grozi paraliżem postępowań upadłościowych.

Objęcie odrębnym planem podziału czynszów najmu i dzierżawy obciążonej nieruchomości może również powodować szereg problemów dla syndyków. Warto w tym miejscu poddać analizie przykładowy stan faktyczny, w którym syndyk wydzierżawia przedsiębiorstwo, składające się z nieruchomości obciążonej hipotecznie. Z tytułu dzierżawy otrzymuje regularnie czynsz. Zachodzi jednak potrzeba poniesienia w toku postępowania upadłościowego określonych wydatków (np. zapłacenie podatku gruntowego, pokrycie kosztów związanych z procesami dotyczącymi masy upadłości, w których stroną był syndyk). W takiej sytuacji naturalne wydaje się, że wydatki te można pokryć z uzyskiwanego czynszu⁴⁶. Jednak przy uwzględnieniu stanowiska Sądu Najwyższego przedstawionego w uchwale III CZP 18/14 wskazane rozwiązanie nie może być zastosowane – syndyk powinien bowiem przechowywać uzyskane środki, by potem uwzględnić je w odrębnym planie podziału i wypłacić wierzycielom korzystającym z prawa odrębności. Nieważne, że w międzyczasie długi masy upadłości rosną. Problem ten nabiera jeszcze większego znaczenia w przypadkach, gdy poza czynszem dzierżawnym przedsiębiorstwo upadłego nie generuje innych przychodów. Teoretycznie w takich przypadkach istnieje możliwość wzywiania wierzycieli do wpłacania zaliczek na koszty postępowania upadłościowego. Mankamentem tego rozwiązania jest jednak to, że *de facto* uczyniłoby ono postępowanie upadłościowe

Nb. 5, LEX. Zdaniem tego autora, wyjątki od zasady ustanowionej w art. 335 p.u.n. wprowadzają m.in. art. 336 i 346 p.u.n. Ustawodawca w przepisach p.u.n. posługując się pojęciem „ustawa”, ma na myśli ustawę – Prawo upadłościowe i naprawcze.

⁴⁵ Por. R. Adamus, *Przedsiębiorstwo upadłego w upadłości likwidacyjnej*, Warszawa 2011, LEX.

⁴⁶ Wszak zgodnie z art. 231 ust. 1 p.u.n. koszty postępowania upadłościowego pokrywane są z masy upadłości.

³⁹ Por. D. Zienkiewicz, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2006, komentarz do art. 2, Nb. 1, Legalis. Autorka trafnie podkreśla, że w postępowaniu upadłościowym obowiązuje zasada dominacji ogólnego interesu wierzycieli, który uzależniony jest od zobiektywizowanego interesu poszczególnych grup wierzycieli, jeżeli poparty jest względami racjonalnymi.

⁴⁰ Por. F. Zedler, [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010, komentarz do art. 2, Nb. 1, LEX.

⁴¹ Por. R. Adamus, [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz* (red. A. Witosz, A.J. Witosz), Warszawa 2010, s. 37.

⁴² Na gruncie Rozporządzenia Prezydenta RP z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 1991 r., nr 118, poz. 512, ze zm.) prawo odrębności polegało na przyznaniu określonej w ww. rozporządzeniu kategorii wierzycieli prawa do zaspokojenia się z przedmiotu zabezpieczenia (np. nieruchomości zabezpieczonej hipoteką) poza podziałem funduszy masy upadłości w drodze egzekucji prowadzonej przez wierzyciela, skierowanej do tegoż przedmiotu. Ponadto prawo odrębności wyrażało się także w tym, że w przypadku dokonania przez syndyka sprzedaży egzekucyjnej nieruchomości obciążonej hipotecznie uzyskana suma dzielona była poza postępowaniem upadłościowym. Prawo odrębności zostało zlikwidowane w ramach nowelizacji prawa upadłościowego dokonanej w 1997 r. Ustawodawca przywrócił je w 2003 r., aczkolwiek w węższej formule.

⁴³ W obecnym stanie prawnym wierzyciel zabezpieczony rzeczowo nie może już skierować egzekucji do obciążonego przedmiotu, do czego był uprawniony na mocy przepisów prawa upadłościowego z 1934 r. przed nowelizacją z 1997 r., co niewątpliwie oznacza osłabienie prawa odrębności.

⁴⁴ Por. A. Jakubecki, [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo...*, komentarz do art. 335,

„postępowaniem na kredyt”, zmuszając jednocześnie wierzycieli do inwestowania własnych środków w windykację przysługujących im należności, przy czym windykacja ta ostatecznie wcale nie musi być pewna.

Realizacja uchwały Sądu Najwyższego wymaga od syndyka bierności przejawiającej się w niewykorzystywaniu czynszu dzierżawnego na obsługę finansową masy upadłości. Stoi to jednak w opozycji do podstawowego obowiązku syndyka, polegającego na podejmowaniu działań z należytą starannością, w sposób umożliwiający optymalne wykorzystanie majątku upadłego w celu zaspokojenia wierzycieli w jak najwyższym stopniu, w szczególności przez minimalizację kosztów postępowania⁴⁷. Jednak jeżeli syndyk wykorzysta czynsz na uregulowanie bieżących należności, które powstaną w toku postępowania, wówczas w razie niepełnego zaspokojenia wierzyciela zabezpieczonego rzeczowo narazi się wobec niego na odpowiedzialność odszkodowawczą⁴⁸.

Wraz z wejściem w życie Prawa restrukturyzacyjnego do art. 336 p.u.n.⁴⁹ dodany zostanie ust. 3, mocą którego

⁴⁷ O obowiązku tym stanowi art. 179 p.u.n.

⁴⁸ Wierzyciel mógłby podnosić, że gdyby syndyk nie wykorzystał czynszu na spłatę bieżących należności, to uzyskałby on zaspokojenie w większym stopniu, a niewykluczone, że w całości.

⁴⁹ 1 stycznia 2016 r. – co należy przypomnieć – tytuł ustawy zostanie zmieniony na „Prawo upadłościowe”.

sumy stanowiące pożytki rzeczy lub prawa obciążonego hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską, a także prawami oraz prawami osobistymi i roszczeniami nie będą przeznaczone na zaspokojenie wierzycieli, których wierzytelności były zabezpieczone na tych rzeczach lub prawach. Nie będzie zatem wątpliwości co do granic prawa odrębności przyznanego wierzycielom rzeczowym w postępowaniu upadłościowym. Można zatem skonstatować, że zagrożenie przekształcenia postępowania upadłościowego w egzekucję syngularną, prowadzoną *de facto* wyłącznie na rzecz tych wierzycieli, przestanie istnieć. Organy postępowania upadłościowego będą mogły stosować dotychczasową praktykę, polegającą na przeznaczaniu pożytków uzyskiwanych z najmu lub dzierżawy nieruchomości obciążonych hipotecznie na pokrywanie bieżących kosztów związanych z prowadzeniem tegoż postępowania, a w dalszej perspektywie na zaspokojenie w ramach ostatecznego planu podziału wierzycieli niekorzystających z prawa odrębności⁵⁰.

⁵⁰ Por. postanowienie Sądu Rejonowego w Koszalinie z 20.05.2014 r. (VII GUz 15/14), niepubl. W toku postępowania, w którym ww. postanowienie zostało wydane, kwoty uzyskane z tytułu czynszu dzierżawy nieruchomości należących upadłego nie zostały przeznaczone na zaspokojenie wierzycieli rzeczowych, lecz zgodnie z art. 336 p.u.n. przeznaczono je na pokrycie bieżących wydatków związanych z prowadzeniem postępowania upadłościowego oraz na spłatę wierzycieli osobistych upadłego. Dla sądu upadłościowego i uczestników postępowania praktyka ta była oczywista.